

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

ĐÀO MINH THẢO

**MẠNG LƯỚI CHỢ Ở HUYỆN CHỢ ĐỒN,
TỈNH BẮC KẠN (1986 - 2010)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC LỊCH SỬ

THÁI NGUYÊN - 2012

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

ĐÀO MINH THẢO

**MẠNG LƯỚI CHỢ Ở HUYỆN CHỢ ĐỒN,
TỈNH BẮC KẠN (1986 - 2010)**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.54

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Thị Phương Chi

THÁI NGUYÊN - 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn này do chính bản thân tôi thực hiện, dưới sự hướng dẫn của PGS. TS. Nguyễn Thị Phương Chi. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là trung thực và chưa được sử dụng để bảo vệ một công trình khoa học nào, mọi sự trích dẫn đã được chỉ rõ nguồn gốc. Tác giả hoàn toàn chịu trách nhiệm về tính xác thực và nguyên bản của luận văn.

Tác giả

Đào Minh Thảo

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và thực hiện đề tài của mình tôi đã nhận được sự giúp đỡ quý báu của các tập thể và các cá nhân.

Trước hết tôi xin chân thành cảm ơn tới các thầy cô giáo trong khoa Lịch sử, khoa Sau đại học trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên.

Qua luận văn này, tôi xin bày tỏ lòng cảm ơn chân thành và sâu sắc tới PGS. TS. Nguyễn Thị Phương Chi, người đã tận tình giúp đỡ, hướng dẫn tôi trong suốt quá trình nghiên cứu và thực hiện luận văn này.

Đồng thời, trong quá trình thực hiện luận văn tôi còn nhận được sự giúp đỡ của Huyện Ủy huyện Chợ Đồn, Phòng Công Thương huyện Chợ Đồn, Sở Thương Mại tỉnh Bắc Kạn, Cục thống Kê tỉnh Bắc Kạn, thư viện trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên... Tôi xin trân trọng cảm ơn những sự giúp đỡ vô cùng quý báu đó.

Cuối cùng tôi xin gửi lời cảm ơn tới các bạn bè và người thân đã giúp đỡ và tạo điều kiện cho tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 08 năm 2012

Tác giả

Đào Minh Thảo

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa	
Lời cam đoan	
Lời cảm ơn	
Mục lục	i
Danh mục các chữ viết tắt	iii
MỞ ĐẦU	1
Chương 1. KHÁI LƯỢC VỀ HUYỆN CHỢ ĐỒN	6
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên	6
1.1.1. Vị trí địa lý	6
1.1.2. Điều kiện tự nhiên	6
1.2. Quá trình thay đổi địa giới huyện Chợ Đồn	9
1.3. Dân cư và sự phân bố dân cư	11
1.4. Khái lược tình hình kinh tế-xã hội của huyện từ 1986 đến 2010	17
Chương 2. MẠNG LƯỚI CHỢ Ở HUYỆN CHỢ ĐỒN, TỈNH BẮC KẠN TỪ NĂM 1986 ĐẾN NĂM 1997.....	22
2.1. Những quan niệm về chợ.....	22
2.2. Khái quát mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn trước năm 1986.	24
2.3. Mạng lưới chợ của huyện Chợ Đồn từ năm 1986 đến năm 1997.....	32
2.4. Hoạt động mua bán.....	35
2.4.1. Các mặt hàng mua bán.....	35
2.4.2. Thành phần mua bán.....	41
2.4.3. Hình thức trao đổi.....	45
2.5. Chợ- một nét sinh hoạt văn hoá của người dân Chợ Đồn	47
Chương 3. MẠNG LƯỚI CHỢ Ở HUYỆN CHỢ ĐỒN TỈNH BẮC KẠN TỪ NĂM 1997 ĐẾN NĂM 2010.....	53
3.1. Mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn từ năm 1997 đến năm 2010.....	53
3.1.1. Số lượng chợ và thời gian họp chợ.....	53

3.1.2. Tổ chức quản lý các chợ	59
3.1.3. Những thay đổi trong hoạt động mua bán ở mạng lưới chợ của huyện Chợ Đồn	61
3.2. Vai trò của mạng lưới chợ trong sự phát triển kinh tế- xã hội huyện Chợ Đồn.	63
3.2.1. Vai trò của mạng lưới chợ trong sự phát triển kinh tế huyện Chợ Đồn.....	63
3.2.2. Vai trò của mạng lưới chợ trong sự phát triển xã hội của huyện Chợ Đồn.....	66
3.3. Một số hạn chế trong hoạt động của mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn.....	68
3.4. Những biện pháp để phát huy hơn nữa tính tích cực và giải quyết những tồn tại của mạng lưới chợ huyện Chợ Đồn trong giai đoạn hiện nay.....	72
Tiểu kết chương 3	77
KẾT LUẬN	79
TÀI LIỆU THAM KHẢO	81
PHỤ LỤC.....	86

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

STT	Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
1.	CNXH	Chủ nghĩa xã hội
2.	HTX	Hợp tác xã
3.	KHXH	Khoa học xã hội
4.	KT- XH	Kinh tế Xã hội
5.	NĐ	Nghị định
6.	Nxb	Nhà xuất bản
7.	TT	Thị trấn
8.	UB	Ủy ban
9.	UBND	Ủy ban nhân dân
10.	XHCN	Xã hội chủ nghĩa

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Từ xa xưa không chỉ ở vùng đồng bằng, mà ở các châu, các huyện miền núi phía bắc đã có chợ cùng với các hoạt động mua bán nhất định của nó. Ngay từ thời phong kiến, chợ đã trở thành mối quan tâm lớn của các nhà nghiên cứu. Trong Hồng Đức Thiện chính thư, vua Lê Thánh Tông viết "việc lập chợ là hệ quả của việc tụ tập đông đúc dân cư. Thiết chế các chợ đó nhằm mục đích phân phối hàng hoá quốc gia ra khắp đất nước và làm dễ dàng công việc giao dịch trao đổi theo nhu cầu" [9, tr.33].

Nền kinh tế đất nước phát triển chợ càng được mở rộng, hoạt động giao lưu trao đổi hàng hoá ngày càng nhộn nhịp sôi nổi hơn.

Mỗi vùng ở miền Bắc Việt Nam có hệ thống chợ mang bản sắc văn hoá dân tộc đặc sắc riêng biệt. Hệ thống chợ ở đồng bằng Bắc Bộ có cấu trúc hàng hoá, hình thức hoạt động khác với các phiên chợ vùng cao. Nếu ở đồng bằng, những chợ quê, chợ nông thôn chủ yếu thực hiện chức năng trao đổi hàng hoá, thì các phiên chợ vùng cao ngoài chức năng mua bán, chợ còn là nơi gặp gỡ của thanh niên nam nữ, là nơi mà các hoạt động văn hoá(lễ, hội) diễn ra. Bởi vậy "chợ" đã trở thành đối tượng nghiên cứu dưới nhiều góc độ như: lịch sử văn hoá, lịch sử phát triển của nền kinh tế Việt Nam....

Tuy nhiên, các nhà sử học mới chỉ chú ý nghiên cứu các chợ ở đồng bằng Bắc Bộ. Đặc biệt, huyện Chợ Đồn tỉnh Bắc Kạn là tỉnh miền núi, gần như trung tâm của khu Việt Bắc vì thế, quy mô, hình thức trao đổi hàng hoá...ở chợ cũng có nhiều điểm khác biệt so với chợ của các tỉnh đồng bằng Bắc Bộ.

Xuất phát từ những nhận thức trên, chúng tôi chọn đề tài "***Mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn(1986- 2010)***" để nghiên cứu với mong muốn khôi phục lại một cách chân thực về hoạt động trao đổi mua bán trong

các chợ của huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn nhằm nâng cao hiểu biết về đời sống kinh tế của dân cư nông thôn ở một huyện miền núi phía Bắc và sự mở rộng, biến đổi của mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn từ khi thực hiện công cuộc đổi mới đất nước năm 1986 cho đến năm 2010.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Một số sách, bài viết đề cập đến các hoạt động buôn bán như: “*Về một số làng buôn ở đồng bằng Bắc Bộ thế kỷ XVIII- XIX*” tác phẩm này tác giả đã đề cập đến hoạt động buôn bán của các chợ thuộc vùng nông thôn đồng bằng Bắc Bộ từ thế kỷ XVIII- XIX. Hay cuốn “*Một số vấn đề làng xã Việt Nam*” của Nguyễn Quang Ngọc, (Hà Nội, 2009) đã nghiên cứu kết cấu kinh tế, kết cấu xã hội và văn hoá của làng xã Việt Nam trong đó khi viết về kinh tế thương nghiệp của làng xã Việt Nam tác giả đã đề cập đến hoạt động buôn bán ở các chợ.

Tác giả Nguyễn Đức Nghinh với bài viết “*Những nét phác thảo về chợ làng qua những tài liệu thế kỉ XVII- XVIII*” đăng trên Tạp chí Nghiên cứu lịch sử số 5 năm 1980; “*Chợ Làng, một nhân tố củng cố mối liên hệ dân tộc*”, đăng trên Tạp chí dân tộc học số 5 năm 1981 và “*Chợ Chùa ở thế kỷ XVII*” đăng trên Tạp chí Nghiên cứu lịch sử số 4- 1979.

Đề cập đến vấn đề này còn có bài viết “*Chợ làng trước cách mạng tháng Tám*” của đồng tác giả Trần Thị Hoà, Trần Đức Nghĩa đăng trên Tạp chí Dân tộc học, số 2- 1981. Vấn đề này được thử nghiệm trên địa bàn ba huyện: Bình Lục (Hà Nam), Quỳnh Côi (Thái Bình), Cẩm Giàng (Hải Dương) những năm ba mươi của thế kỷ 20. Bài viết đã nghiên cứu về những tên chợ, thời gian họp chợ, cấu trúc chợ làng, sự phân bố vị trí các loại hàng trong chợ....

Tác giả Trương Xuân Trường trong bài viết: “*Chợ nông thôn trước nhu cầu đổi mới*”, Tạp chí Xã hội học, số 1- 1986, đã khái quát một số thay đổi của chợ thời bao cấp trước nhu cầu đổi mới.

Tác giả Nguyễn Thừa Hỷ với bài viết "*Mạng lưới chợ Thăng Long- Hà Nội trong những thế kỷ XVII, XVIII, XIX*", Tạp chí Nghiên cứu lịch sử số 1-1983, đã khái quát về hoạt động buôn bán của các chợ ở Thăng Long, Hà Nội.

Các bài viết trên đã đề cập tới hoạt động thương nghiệp ở nông thôn đồng bằng Bắc bộ qua các tư liệu điều tra thực tế tại một số địa phương trong những thập niên cuối của thế kỉ XX, trên cơ sở đó bước đầu đánh giá vai trò của mạng lưới chợ nông thôn với đời sống kinh tế xã hội của các địa phương.

Bài viết "*Hệ thống chợ làng ở Thừa Thiên Huế dưới thời chúa Nguyễn*" của tác giả Trương Thị Thu Hảo, đăng trên Tạp chí Nghiên cứu lịch sử số 12-2010, đã khái quát hoạt động của các chợ làng thuộc các huyện Hương Trà, Quảng Điền, Phú Vang ở Thừa Thiên Huế.

Một số công trình luận văn cao học của trong những năm gần đây đã đề cập tới mạng lưới và hoạt động của các chợ nông thôn ở Thái Nguyên như: luận văn "*Mạng lưới chợ nông thôn ở Thái Nguyên từ năm 1954 đến năm 2010*" của Phạm Thị Thanh Hảo đã phác thảo một cách chân thực về hoạt động mua bán trao đổi trong các chợ ở Thái Nguyên từ sau khi miền Bắc được giải phóng đến năm 2010.

Như vậy cho đến nay chưa có một công trình nào nghiên cứu toàn diện về mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn tỉnh Bắc Kạn từ năm 1986 đến 2010. Bởi vậy, những thành quả nghiên cứu của các tác giả đi trước là những ý kiến gợi mở quý báu, tạo điều kiện cho chúng tôi đi sâu nghiên cứu hoàn thành luận văn: "***“Mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn(1986- 2010)”***"

3. Mục đích, đối tượng, phạm vi nghiên cứu.

Mục đích nghiên cứu: Thực hiện đề tài "***“Mạng lưới chợ ở huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn(1986- 2010)”***", tác giả mong muốn khôi phục lại một cách chân thực, sinh động, khoa học hoạt động của các chợ ở huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn từ 1986 cho đến năm 2010 cũng như vai trò, tác động của nó đối với